

5. მრავალკრიტერიალური მიდგომა საბანკო რისკისადმი საბაზრო ეკონომიკის ფუნქციონირების პირობებში საბანკო სექტორის განვითარებაში სავალდებულოს წარმოადგენს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. მოსიაშვილი ვ., ჭელიძე მ., აბუთიძე გ., საბანკო საქმე. თბილისი გამომცემლობა „დანი“ 2020.
2. Валенцова Н.И., Лаврушин О.И. – Банковские риски. – М.: Кнорус, 2015. – 24 с.
3. Гранатуров В.М. – Экономический риск: сущность, методы измерения, пути снижения. – М.: Дело и сервис, 2016. – 67 с.
4. Кабушкин С.Н. – Управление банковским кредитным риском. – Минск: Новое знание, 2017. – 336 с.
5. Костбченко Н.С. – Анализ кредитных рисков. – СПб.: Скифия, 2010. – 57 с.
6. Леонович Л.И., Петрушина В.М. – Управление рисками в банковской деятельности. – М.: Дикта, 2018. – 136 с.

სესხებზე ფასდადების პოლიტიკის გავლენა ბანკთაშორის კონკურენციაზე The impact of Pricing Policy on Loans in Interbank Competition

ირინე კოპალიანი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის
ბიზნესის ადმინისტრირების სადოქტორო პროგრამის დოქტორანტი,
სს „ვითობი ბანკი ჯორჯიას“ ქუთაისის ფილიალის დირექტორი

Irine Kopaliani, Doctoral student of the faculty of business administration of
Georgian Technical University, Director of Kutaisi Branch office of VTB Bank Georgia

Abstract. In determining the interest rates on the loans in Georgia, special attention has directed to the principles of healthy pricing of banking products and its criteria which has based on the order №74 / 04 "the Instruction on the requirements of pricing models for commercial banks" approved by the President of the National Bank of Georgia on April 24th, 2019. The main goal of this document is to have a healthy pricing policy in the banking sector which minimizes the profitability and solvency risks for commercial banks. It will have a positive impact on the stability of the financial sector and stimulate to form an effective competitive environment in the financial system.

Obtained information on the formation of the loan interest rates revealed that the largest share is in transaction costs, namely fixed payments, consultancy and marketing expenses as well as salary and other non-interest expenses which ultimately causes raising the rates of interests on the loans and accordingly, it creates massive dissatisfaction for borrowers. Despite the borrower's dissatisfaction, credit products are still in high demand in Georgia, because the liberal lending policy, especially the collateral advance issue plays a vital role for the potential borrower through the decision-making process.

Keywords: Bank, Loan, Price, Rate, Interbank, Competition, Capital, Income, Expense

შესავალი. მიმდინარე 2020 წელს პანდემიის ფონზე განსაკუთრებით აქტუალური ხდება სესხის საპროცენტო განაკვეთების შემცირების საკითხი. მითუმეტეს მაშინ როცა 2020 წლის დასაწყისიდან შეინიშნება სამომხმარებლო ტიპის სესხებზე საპროცენტო განაკვეთების მცირედით ზრდა, რაც მომხმარებლებისათვის თვალშისაცემია პანდემიის გამო შემოსავლების გარკვეულწილად შემცირების ფონზე. ზოგადად ჩვენს ქვეყანაში მუდმივად არის საუბარი რომ საპროცენტო განაკვეთები მაღალია და რატომღაც შედარება ხდება ევროპის განვითარებული ქვეყნების მაჩვენებელთან.

ძირითადი ტექსტი. სესხის საპროცენტო განაკვეთის განსაზღვრისას კი მთელი რიგი პარამეტრების გათვალისწინება ხდება ბანკის მიერ, კერძოდ:

- I. კაპიტალის ხარჯი;
- II. ვალდებულებების ხარჯი;
- III. ლიკვიდობის ხარჯი;
- IV. ფიქსირებული აქტივების ხარჯი;
- V. საოპერაციო ხარჯები (ხელფასები, მარკეტინგი და ა.შ.);
- VI. საპროცენტო რისკის ხარჯი;
- VII. საკრედიტო რისკის ხარჯი.

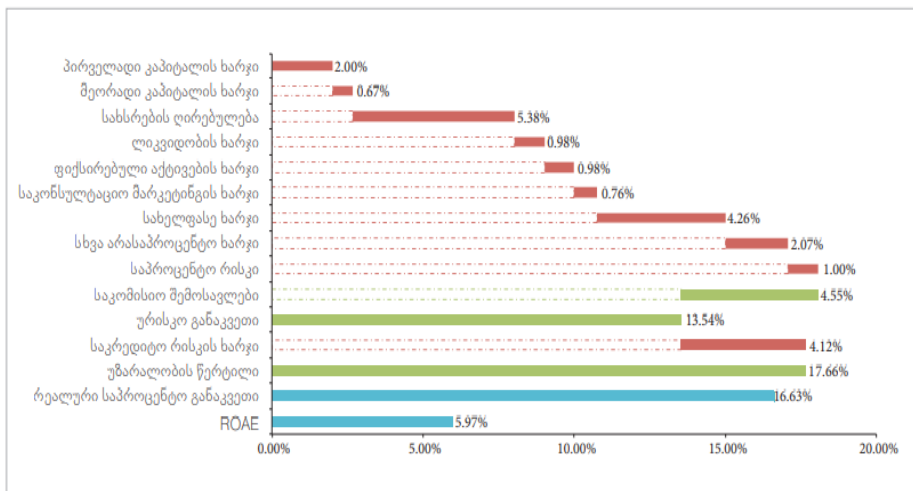
აღნიშნულს ამყარებს საქართველოს ერვნული ბანკის პრეზიდენტის 2019 წლის 24 აპრილის №74/04 ბრძანება „კომერციული ბანკების ფასდადების მოდელების მოთხოვნების შესახებ ინსტრუქციის დამტკიცების თაობაზე“². აღნიშნული ინსტრუქციის საფუძველზე განისაზღვრება საბანკო პროდუქტებზე ჯანსაღი ფასდადების პრინციპები და მისი კრიტერიუმები. ასევე, ხდება ფასდადებასთან დაკავშირებული რისკების ადეკვატური შეფასება და მონიტორინგი.

ფასდადების ჯანსაღი პოლიტიკის არსებობის მიზანია მინიმუმამდე დაიყვანოს კომერციული ბანკის მომგებიანობისა და გადახდისუნარიანობის რისკები, რაც დადებითად აისახება საფინანსო სექტორის სტაბილურობაზე და ხელს შეუწყობს საფინანსო სისტემის ეფექტიანი კონკურენტუნარიანი გარემოს ჩამოყალიბებას.

ჩვენს მიერ, სესხის პროცენტების ფორმირების შესახებ დეტალური ინფორმაციის მოპოვებისა და შესწავლის შედეგად გამოვლინდა, რომ ყველაზე დიდი ხვედრითი წონა 8.1% უკავია საოპერაციო ხარჯებს, კერძოდ - ფიქსირებული აქტივების ხარჯს, საკონსულტაციო და მარკეტინგულ ხარჯებს, სახელფასო ხარჯს და სხვა არასაპროცენტო ხარჯებს (იხ. დიაგრამა 1).

² <https://www.nbg.gov.ge/uploads/legalacts/supervision/2019/7404.pdf>

სესხის პროცენტის ფორმირება³

ასევე, აღნიშნული დიაგრამა მეტყველებს საპროცენტო განაკვეთების სპრედის მაღალ დონეზე, რომელიც სწორედ საოპერაციო ხარჯების, კერძოდ კი, ბანკების მასშტაბების სიმცირის გამო ადმინისტრაციული ხარჯების სიჭარბით აიხსნება. საპროცენტო სპრედის სიდიდით ჩვენი ქვეყანა შესაძლოა იგივე მოცულობის საბანკო სისტემის მქონე ქვეყნების მაჩვენებელსაც აღემატება, მაგრამ აქ დიდი როლი უჭირავს იმ ფაქტს რომ საქართველოს საბანკო სექტორში კორუფცია პრაქტიკულად არ არსებობს, ხოლო იგივე ზემოაღნიშნულ ქვეყნებში მიღებული პრაქტიკაა სესხის გაცემის პროცესში როგორც რიგითი, ასევე ზედა რგოლის ბანკის თანამშრომლებისათვის გარკვეული თანხების გადახდა, რაც ვერ აისახება სესხის ნომინალური და ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის დათვლაში. შესაბამისად ოფიციალური ციფრები მეტყველებს, რომ საქართველოში შესაძლოა უფრო მაღალია სესხის საპროცენტო განაკვეთი და აქედან გამომდინარე საპროცენტო სპრედიც.

თანამედროვე პირობებში, სესხებზე ფასდადების დროს, აუცილებად უნდა გამოიყოს **მარკეტინგული ხარჯების სტრუქტურა**. ბოლო რამოდენიმე წელმა, განსაკუთრებით კი ბოლო 1 წელი, ძირეულად შეიცვალა საბანკო მარკეტინგის შინაარსი და შესაბამისად მარკეტინგული ხარჯების მოცულობაც. საბანკო სფეროს რეკლამირებამ სრულად გადაინაცვლა სატელევიზიო სივრციდან, ვირტუალურ, იგივე სოციალურ სივრცეში. ახალი პროდუქტის, სერვისის და განახლებული პროდუქტების არამარტო

³ https://www.nbg.gov.ge/uploads/journal/2013/n_1/lejava.pdf

რეკლამირება, არამედ შეთავაზებაც და მომხმარებლისათვის მისი მახასიათებლების გაცნობაც, სწორედ, სოციალური სივრცის მეშვეობით ხდება. აღნიშნული შეიძლება ჩავთვალოთ რომ გარკვეულწირად ამცირებს მარკეტინგულ ხარჯებს.

კომერციულ ბანკებს აქვთ პირველადი და მეორადი კაპიტალის ხარჯი, რაც ასევე მოქმედებს სესხების ფასის განსაზღვრაზე. მარტივად რომ ვთქვათ აქციონერებისათვის საკუთარ კაპიტალზე სასურველი მოგების მიღების "საშუალებას" სწორედ სესხების საპროცენტო განაკვეთი წარმოადგენს, რათქმუნდა სხვა მაჩვენებლებთან ერთად. სებ-ის მონაცემით კაპიტალის 15% არის სწორედ დასაბეგრი მოგების სასურველი განაკვეთი აქციონერებისათვის. თუმცა საბანკო დაწესებულებები სისტემატიურად ამ მაჩვენებელზე ვერ გადიან და აქედან გამომდინარე კაპიტალის ხარჯის განაკვეთიც ცვალებადია.

შემდეგ მოდის მოზიდული სახსრების ღირებულების ხვედრითი წილი, რომელიც პირველ დიაგრამში არის 5,38%, რეალურად ბანკებს საკრედიტო რესურსის მოზიდვა უჯდებათ 6,72%, მაგრამ ბანკების მიერ გაცემული სესხების გარკვეული ნაწილი ფინანსდება მოზიდული სახსრებით, გარკვეული ნაწილი კი ბანკის კაპიტალიდან ფინანსდება. ამიტომ სესხის განაკვეთის გამოთვლის შედეგად ვალდებულების ხარჯის შეწონილი მაჩვენებელი 5,38%-ია. ვალდებულების მოზიდვა ჩვენთან უფრო ძვირია, ვიდრე განვითარებულ ქვეყნებში შემდეგი ძირითადი მიზეზების გამო:

1. ბანკებს შორის კონკურენციის მაღალი დონე;
2. დანაზოგების შედარებით სიმცირე;
3. ქვეყნის პოლიტიკური რისკი.

ადგილობრივი მოზიდული რესურსები, რა თქმა უნდა, ვერ დააკმაყოფილებს ბანკის მოთხოვნილების დონეს, რასაც მივყავართ ბანკების მიერ სახსრების გარე ბაზრებზე ძიებამდე. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ადგილობრივი რესურსების ზრდის ერთ-ერთი რეალური ალტერნატივა არის **საპენსიო ფონდში აკუმულირებული თანხები**.

გამომდინარე იქედან, რომ ქართული წამყვანი ბანკების საერთაშორისო რეიტინგები საკმაოდ მაღალია, ქვეყნის რეიტინგის ზრდის კვალობაზე კიდევ უფრო გაიზრდება ქართული ბანკების რეიტინგიც. ყოველივე აღნიშნულმა ეკონომიკის განვითარებასთან ერთად გრძლევადიან პერიოდში უნდა მიგვიყვანოს როგორც ვალდებულების, ისე კაპიტალის ხარჯის შემცირებამდე, რაც სესხების პროცენტების შემცირებაშიც პოვნას ასახვას, ანუ, ჩვენი ჰიპოთეზის თანახმად, უახლოეს მომავალში სესხების გაიაფებას ექნება ადგილი.

სესხებზე ფასდადების დროს შემდეგი მაღალი ხვედრითი წილი მოდის საკრედიტო რისკის ხარჯზე - 4,12%, ბოლო 10 წლის განმავლობაში

საკრედიტო დანაკარგი სესხის ძირის 3.5%-ია, რასაც ემატება მასზე დარიცხული პროცენტის დასაბალანსებელი კოეფიციენტი და შესაბამისად სესხის პროცენტი ძვრდება 4,12-ით. საკრედიტო რისკის შემცირება და შემდეგ ამ ცვლილების ასახვას სესხის საპროცენტო განაკვეთებში ჭირდება ფუნდამენტალური და გრძელვადიან პერიოდში დადგენილი ცვლილებები, მხოლოდ რამდენიმე ერთეული წლის რისკის შემცირების მაჩვენებლით ვერ მოხდება სესხის ფასის განსაზღვრის ამ ფაქტორის წილის შემცირება. სესხებზე ფასდადების დროს როგორც პირველადი, ასევე მეორადი კაპიტალის ფლობა დაკავშირებულია ხარჯებთან, პირველადი კაპიტალის ღირებულება მრავლდება სისტემაში კაპიტალის საშუალო ხარჯზე, ხოლო მეორადი კაპიტალი საშუალოდ 10% უჯდებათ ბანკებს. სესხებიდან მიღებული საკომისიო შემოსავლები თავის მხრივ ამცირებს სესხის საპროცენტო განაკვეთს დაახლოებით 4,55%-ით. ბოლო ათწლეულის მანძილზე შეიცვალა ბანკის ფინანსური მომგებიანობის საზომი ისეთი მნიშვნელოვანი მაჩვენებელი როგორიცაა ამონაგები საკუთარ კაპიტალზე ROE. 2010 წლისათვის ეს მაჩვენებელი შეადგენდა მხოლოდ 8%-ს, ხოლო 2019 წლის საშუალო უკუგება კაპიტალზე შეადგენა 18%-ს, ანუ საშუალოდ გაიზარდა 10%-ით, რაც ნათლად მეტყველებს ქართული საბანკო სექტორის მომგებიანობის ძალიან სწრაფი ტემპებით ზრდაზე.

აღსანიშნავია ისიც, რომ ამონაგებმა კაპიტალზე მკვეთრად გადააჭარბა ეროვნული ვალუტის დეპოზიტებზე მოქმედ საპროცენტო განაკვეთებსაც. თუმცა ეს სურათი მკვეთრად შეიცვალა 2020 წლის პანდემიის პირობებში. საბანკო სექტორის მომგებიანობა როგორც მოსალოდნელი იყო ძალიან სენსიტიური აღმოჩნდა და მსოფლიო პანდემიის პირობებში 2020 წლის I ნახევრის მონაცემებით ROE დაეცა 2%-მდე⁴. 15 კომერციული ბანკიდან 14-მა ზარალით დაამთავრა 2020 წლის I ნახევარი, მხოლოდ ერთი "სილქ როუდ ბანკი" სიმბოლურ მოგებაზე გავიდა (0.25 მლნ ლ). ქართული საბანკო სექტორის უარყოფითი მოგების ძირითადი მიზეზი სეზონის მიერ უარყოფითი მოლოდინების დასაბალანსებლად მოთხოვნილი რეზერვებით არის განპირობებული.

სესხის საპროცენტო განაკვეთის შემცირება ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საკითხად რჩება, განსაკუთრებით პანდემიური 2020 წლის ფარგლებში. ბოლო წლების შედეგები ცხადყოფს რომ სესხების საპროცენტო განაკვეთები ჩვენს ქვეყანაში შემცირების ტენდენციით ხასიათდება. ბანკთაშორის კონკურენციას წლების მანძილზე ეტაპობრივად მივყავდით მაღალკონცენტრირებულ საბანკო ბაზარზე სესხების ფასის ანუ საპროცენტო განაკვეთების თანდათანობით შემცირებამდე. თუმცა 2020 წლის

⁴ https://www.nbg.gov.ge/uploads/publications/finstability/2020/finstability_2020_geo.pdf

დასაწყისიდან ცოტა განსხვავებულ რეალობაში აღმოვჩნდით, 2019 წლის მაჩვენებლებთან შედარებით მცირედით გაზრდილია როგორც სამომხმარებლო სესხების, ასევე ბანკების მიერ კომპანიებისათვის შეთავაზებული სესხების საპროცენტო განაკვეთები. გაუარესებული საოპერაციო გარემოს გათვალისწინებით, მოსალოდნელი და უკვე გაზდილი საკრედიტო რისკიდან გამომდინარე შესაძლოა საბაზრო საპროცენტო განაკვეთების კიდევ ზრდა.

ისმის კითხვა: რა მექანიზმები გვაქვს რომ თავიდან ავიცილოთ საპროცენტო განაკვეთების ზრდა და ვიზრუნოთ მათ შემცირებაზე? სტანდარტულ პირობებში სესხის ფასის ცვლილებაზე პირდაპირპროპორციულ ზეგავლენას შემცირების მიმართულებით პოვნება ისეთი ღონისძიებების გატარება როგორიცაა:

- ✓ საოპერაციო ეფექტიანობის გაუმჯობესება;
- ✓ მოზიდული სახსრებისათვის განკუთვნილი ხარჯების შემცირება;
- ✓ საკრედიტო ხარჯის ოპტიმიზაცია.

ამ მიართულებით აქტიურად მიმდინარეობს მუშაობა როგორც ეროვნული ბანკის, ისე კომერციული ბანკების მხრიდან და მოლოდინი გვაქვს, რომ 2021 წლის მეორე ნახევრიდან ეტაპობრივად მოხდება აღნიშნულ რელსებზე დაბრუნება. დღევანდელი რეალობის ფონზე კი საქართველოს ეროვნული ბანკმა ფინანსურ და საბანკო სექტორზე უარყოფითი გავლენის შესარბილებლად და ეკონომიკის წასახალისებლად გარკვეული ღონისძიებათა კომპლექსი გაატარა, რომლის ფარგლებშიც კომერციულ ბანკებს კაპიტალისა და ლიკვიდურობის ბუფერის გამოყენების უფლება მიეცათ, შეუმსუბუქდათ კაპიტალის მოთხოვნები. ანუ ბანკებს მიეცათ "დამატებითი" რესურსი ეკონომიკის დასაკრედიტებლად და არსებული ზარალის შესამცირებლად. ასევე 2020 წლის მანძილზე სებ-მა მოახდინა რეფინანსების განაკვეთის ეტაპობრივი შემცირება 9%-დან 8%-მდე, რაც მიზნად ისახავდა ერთობლივი მოთხოვნის წახალისებას და ეკონომიკის დაკრედიტების წახალისებას.

დასკვნა. გამომდინარე ზემოთქმულიდან, ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის №74/04 ბრძანება - „კომერციული ბანკების ფასდადების მოდელების მოთხოვნების შესახებ ინსტრუქციის დამტკიცების თაობაზე“ - პირდაპირ ითხოვს ბანკის მიერ სესხებზე ფასდადების ჯანსაღი პრინციპების გატარებას, პროდუქტის მთელ ვადიანობაზე არსებული ცალკეული რისკებისა და ხარჯების ადეკვატურ შეფასებას და ფასდადების პროცესში გამოყენებული დაშვებების ვალიდურობის პერიოდულ მონიტორინგს. აღნიშნული კი, პირდაპირი გზით ახდენს გავლენას ბანკთაშორის კონკურენციაზე ქვეყნის მასშტაბით.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ლეჟავა პ., ფასწარმოქმნა სესხებზე და კონკურენცია საქართველოს საბანკო სექტორში, https://www.nbg.gov.ge/uploads/journal/2013/n_1/lejava.pdf
2. საქართველოს ეროვნული ბანკის წლიური ანგარიში 2019 https://www.nbg.gov.ge/uploads/publications/annualreport/2020/erovnuli_banki_2110_20.pdf
3. ფინანსური სტაბილურობის ანგარიში 2020, https://www.nbg.gov.ge/uploads/publications/finstability/2020/finstability_2020_geo.pdf
4. საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის 24/04/2019–ის №74/04 ბრძანება „კომერციული ბანკების ფასდადების მოდელების მოთხოვნების შესახებ ინსტრუქციის დამტკიცების თაობაზე“ <https://www.nbg.gov.ge/uploads/legalacts/supervision/2019/7404.pdf>
5. Jacob A. Bikker and Laura Spierdijk, Handbook of Competitions in Banking and Finance, Edward Elgar Publishing, 2017;
6. Конкуренция на финансовом рынке - Аналитический доклад подготовлен Банком России при участии ФАС России к XXVII Международному финансовому конгрессу (6–8 июня 2018 года, г. Санкт-Петербург), Центральный банк Российской Федерации, 2018.

მსოფლიო ბანკის ჯგუფის მიერ განხორციელებული საქმიანობის შეფასება და ანალიზი

Evaluate and analyze the activities of the World Bank Group

ვალერი მოსიაშვილი - ეკონომიკის დოქტორი, პროფესორი

საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტი სეუ, vmosiashvili@yahoo.com

მაგდა ხარაიშვილი - თიბისი ბანკი

mkharaishvili@seu.edu.ge

Valeri Mosiashvili - Doctor of Economics, Professor,

Georgian National University, Seu

vmosiashvili@seu.edu.ge

Magda KHaraishvili – TBC Bank

mkharaishvili@seu.edu.ge

აბსტრაქტი. საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტის შექმნის იდეა, რომელიც მეოცე საუკუნის შუახანებიდან იწყება დღემდე სადისკუსიო და აქტუალურია. საერთაშორისო საფინანსო ორგანიზაციის შექმნის მიზანი იმ ეკონომიკური პრობლემების გადაჭრა იყო, რომელმაც, კაცობრიობა ომამდე მიიყვანა. საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტებს დღემდე მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვთ მსოფლიოს ეკონომიკურ კეთილდღეობაში. მიუხედავად ამისა, უკვე მრავალი წელია აკადემიურ, საექსპერტო და ბიზნეს წრეებში არ წყდება კამათი საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტების მიერ განვითარებადი ქვეყნების მიმართ არსებული სტრატეგიისა და საქმიანობის შესახებ.

სხვადასხვა ტიპის დისკუსიების დროს იკვეთება ხშირად ერთმანეთისგან რადიკალურად